

СИГУРНОСТ
ЧРЕЗ
ПАРТНЬОРСТВО

СИГУРНОСТ ЧРЕЗ ПАРТНЬОРСТВО

Увод

Тази брошура цели да разясни основополагащите принципи на евроатлантическото партньорство и неговите основни механизми. И затова вниманието е насочено към петте основни сфери на неговата дейност: взаимодействието и диалога по въпросите на сигурността, миротворческите операции, отбранителната реформа, готовността за преодоляване на последствията от бедствия, аварии и катастрофи и взаимодействието в научната и екологическата сфери. Това са основните пътища за повишаване на евроатлантическата сигурност чрез партньорство и начините, по които сътрудничеството придобива реална практическа полза за страните-партньори. Явно проличава позитивното влияние, което дейностите по линия на партньорството оказват върху реформите, развитието на демократическите структури и участието на партньорските страни в многонационалното сътрудничество като членки на голямата интернационална общност.

Едва ли е възможно в рамките на една публикация да се направи достойна оценка на целия спектър и мащаба на дейностите, в които страните-партньори работят съвместно с НАТО. Тези дейности обхващат не само миротворческите операции на Балканите и в Афганистан, широко отразени в медиите, но и сътрудничество в много други области – борбата с тероризма, отбранителната реформа, икономическите аспекти на сигурността, готовността за преодоляване на последствията при бедствия, аварии и катастрофи, контрола над въоръженията, логистиката, противовъздушната отбрана, управлението на въздушното движение, въоръжените сили, подготовката и обучението, науката и опазването на околната среда, а също така и информационните програми.

Освен това, с две държави – Русия и Украйна, както и със седемте страни, участващи в Средиземноморския диалог, НАТО изгражда специални партньорски взаимоотношения. Въз основа на инициативата, предприета през юни 2004 на срещата на върха в Истанбул, Алиансът търси възможности за сътрудничество със страните от региона на големия Близък изток. Тук не се разглеждат конкретните аспекти на тези взаимоотношения, но трябва да се отбележи, че сегашното и бъдещото сътрудничество с тези страни се гради върху основата на многообразни дейности и механизми, разработени в рамките на евроатлантическото партньорство.

Съдържание

СИГУРНОСТ ЧРЕЗ

4__
Начало и
развитие на
партньорството

© ulstein bild-Schürer

8__
Основни
механизми

14__
Диалог за
сигурност и
сътрудничество

18__
Карта на
НАТО и
партньорските
държави

Забележка: Препратките за Бивша югославска република Македония, отбелязани със звездичка (*), се отнасят към следната бележка под линия: *Турция признава Република Македония с конституционното ѝ име.*

Авторски права върху фотографиите © NATO. Всички права запазени, освен ако няма друго обозначение.

ПАРТНЬОРСТВО

20__

Мироопазващи
операции

24__

Отбранителна
реформа

29__

Готовност за
реагиране при
бедствия

33__

Сигурност,
наука и защита
на околната
среда

36__ Истинска евроатлантическа култура в областта на сигурността

Начало и развитие на партньорството

През ноември 1989 г. светът стана свидетел на падането на Берлинската стена, което отбеляза края на Студената война. Значителните промени, настъпили за кратък период от време в Централна и Източна Европа, изправиха НАТО пред редица нови и много по-различни предизвикателства за сигурността. Безпрецедентните по мащабите си политически промени откриха огромни възможности за укрепване на сигурността в Европа, но и неизбежно предизвикаха една нова неопределеност и потенциална нестабилност.

Как най-пълноценно да се използва възможността европейската сигурност да поеме нова по-конструктивна насока след конфронтацията по време на Студената война? Как да се нормализират взаимоотношенията между страните от Западна и Източна Европа? Как да се помогне на държавите от Централна и Източна Европа да укрепят своята току-що придобита независимост и като демократични страни да реализират стремежа си към пълноценно участие в решаване на задачите, свързани със сигурността, в регионален и световен мащаб?

На срещата на върха през юли 1990 г. в Лондон лидерите на съюзническите държави решиха да преодолеят предишното разделение между Изтока и Запада и да подадат "приятелска ръка" на всички страни от Централна и Източна Европа, предлагайки нови взаимоотношения на сътрудничество. Това създаде условия да бъде учреден, през декември 1991 г., Северноатлантическият съвет за сътрудничество (САСС) – форум, в който НАТО и неговите нови страни-партньори да дискутират проблемите от общ интерес. (За темпото на промените в Европа през този период свидетелствува един исторически епизод от първата среща на САСС: в процеса на съгласуване на заключителното комюнике съветският представител обявява разпадането на Съветския Съюз и заявява, че от този момент представлява само Руската Федерация.)

Този дълбок обрат в начина на мислене се отрази в приетата през ноември 1991 г. нова стратегическа концепция на Алианса, съобразена с по-широка визия за сигурността. Алиансът получи значително по-голяма от когато и да било

> Краят на Студената война откри нови възможности за повишаване на сигурността и развитие на сътрудничеството.

© ulstein bild-Schürer

“Партньорството е израз на общото убеждение, че стабилността и сигурността в евроатлантическата зона могат да бъдат постигнати само чрез сътрудничество и съвместни действия. Защитата на фундаменталните човешки права и свободи, опазването на свободата, законността и мира чрез демокрация са общи основополагащи ценности на Партньорството”.

(Рамков документ на програмата Партньорство за мир, Брюксел, 10 януари 1994 г.)

възможност за постигане на целите си по политически път. И макар че отбранителните аспекти запазиха първостепенното си значение, сега той можеше да отделя повече внимание за решаване на икономическите и социалните проблеми, както и тези, свързани със защитата на околната среда. Това бе пътят за повишаване на стабилността и сигурността в цялата евроатлантическа зона. Диалогът и сътрудничеството ставаха основните принципи на подхода на Алианса за справяне с разнообразните предизвикателства. Неговите ключови задачи след края на Студената война бяха: намаляване на противоречията, предизвикани от неправилно разбиране или недомислие, и намиране на по-ефективни начини за преодоляване на кризите, засягащи сигурността на съюзниците; подобряване на взаиморазбирането и доверието между европейските страни; разширяване на възможностите за постигане на реално партньорство в интерес на общата сигурност.

В периода непосредствено след Студената война консултациите в САСС се фокусираха върху проблемите на сигурността, наследени от времето

на Студената война, като например изтеглянето на руските войски от балтийските държави. Започна политическо сътрудничество по редица въпроси, свързани със сигурността и отбраната. В много отношения САСС заложи нови основи. Липсваше обаче възможност за изграждане на индивидуално сътрудничество между НАТО и отделните партньори, тъй като дейността на Съвета бе насочена към многостранен политически диалог.

Положението се промени през 1994 година, когато стартира програмата Партньорство за мир (ПЗМ) – основна програма за практическо двустранно сътрудничество между НАТО и отделните страни-партньори, представляваща значителна крачка напред в развитието на сътрудничеството. А през 1997 г. вместо САСС започна да действа Евроатлантическия съвет за партньорство (ЕАСП), който, използвайки постигнатото от САСС, прокарваше път към по-широки и по-резултатни партньорски отношения.

Същността на партньорството и сътрудничеството на многонационално ниво предполага регулярни консултации и съвместни дейности, целящи постигането на прозрачност и доверие в цялата евроатлантическа зона. На двустранно ниво се цели изграждане на реално функциониращо взаимодействие между отделните партньорски страни и НАТО, съобразено с техните условия и изисквания.

Изграждането на партньорството включва диалог и взаимна толерантност между всички участващи страни, много от които преди като членки на неприятелски военни блокове бяха противници или имаха помежду си дългогодишни регионални, териториални, етнически и религиозни спорове. Съвместната дейност с цел да се намерят решения по проблемите на общата сигурност, значително спомогна за преодоляването на някогашните предубеждения и ясно разбиране на взаимната полза от сътрудничество.

За времето на своето съществуване партньорството постигна забележителен прогрес въпреки пречките и трудностите, които, вероятно, са неизбежни при такива сложни политически, икономически и социални промени, каквито настанаха в Централна и Източна Европа и бившия Съветски Съюз. ЕАСП и програмата ПЗМ се развиват със своя собствена динамика, след като НАТО и страните-партньори предприеха редица стъпки за разширяване на сътрудничеството в областта на сигурността въз основа на създадените от тях механизми. С течение на годините НАТО се трансформираше, за да посрещне новите предизвикателства в областта на сигурността, и партньорските взаимоотношения съответно се развиваха. За да запазят динамизма и практическото си значение за Алианса, дейностите и механизмите на партньорството трябваше да бъдат адаптирани към новите приоритети на НАТО (*виж глава "Основни механизми"*).

В отговор на стремежите на различните страни-партньори и за по-тясно обвързване на работата с техните потребности партньорството в еднаква степен трябваше да се задълбочи и да се разшири. В резултат на двете вълни на разширяване на НАТО съотношението между страните в Алианса и страните-партньори се

промени (*виж карето*). Към март 2004 г. съюзниците бяха повече от партньорите, а партньорите представляваха една твърде разнородна по състав общност. В нея влизаха балканските страни, които все още преодоляват проблемите, наследени от миналото, стратегически важните, но изостанали кавказки и централно-азиатски държави, а също така западно-европейските необвързани страни. Докато някои от тях са в процес на изграждане на отбранителните си структури и военните способности, други са в състояние да предоставят на НАТО значителни военни сили при провеждане на ръководените от него операции и на приятелска основа да подпомагат страните-партньори чрез методически консултации, подготовка и съдействие в различни сфери.

Днес 20-те страни-партньори и 26-те съюзнически държави редовно участват в консултациите на ЕАСП, задълбочавайки сътрудничеството в различни аспекти на отбраната и сигурността. Техните въоръжени сили често участват както в съвместни учения, така и заедно с войските на НАТО в ръководените от него мироопазващи операции. Алиансът и партньорите действат заедно и в името на общата кауза – борбата с тероризма. Никой в периода непосредствено след Студената война не би могъл да предрече тази коренна еволюция на евроатлантическата военно-стратегическа среда.

Първоначално политическата цел на НАТО по отношение на партньорството бе премахване на бариерите и изграждане на сигурност чрез диалог и сътрудничество. Днес пред страните-партньори стоят далеч по-амбициозни цели, свързани с предизвикателствата за сигурността през XXI век, включително борбата с тероризма, разпространяването на оръжия за масово унищожаване и заплахите от страна на банкрутирали държави.

СЪЮЗНИЦИ И ПАРТНЬОРИ

С годините към партньорството се присъединиха 30 страни – Албания, Армения, Австрия, Азербайджан, Беларус, България, Хърватска, Чешка република, Естония, Финландия, Грузия, Унгария, Ирландия, Казахстан, Киргизка република, Латвия, Литва, Молдова, Полша, Румъния, Русия, Словакия, Словения, Швеция, Швейцария, Бивша югославска република Македония*, Таджикистан, Тюркмения, Украйна и Узбекистан.

От 1997 г., когато бяха подписани Основополагащия акт НАТО-Русия за взаимни отношения, сътрудничество и сигурност и Хартата НАТО-Украйна за специално партньорство, с Русия и Украйна се развиват специални взаимоотношения. Впоследствие, когато през 2002 г. бе създаден Съветът НАТО-Русия, в рамките на който съюзниците и Русия заседават на равна нога, отношенията с Русия укрепнаха. Бяха предприети стъпки за задълбочаване и разширяване на взаимоотношенията между НАТО и Украйна. Отношенията с Украйна също бяха задълбочени, след като през ноември 2002 г. бе приет План за действие НАТО-Украйна, който подпомага реформаторските усилия на Украйна по пътя към пълна интеграция в евроатлантическите структури.

Десет от страните-партньори станаха съюзници. През 1999 г. към Алианса се присъединиха

Чешката република, Унгария и Полша, а през 2004 г. – България, Естония, Латвия, Литва, Румъния, Словакия и Словения. Три страни-кандидатки, а именно Албания, Хърватска и Бивша югославска република Македония*, се подготвят за бъдещо членство.

Босна и Херцеговина, както и Сърбия и Черна гора също разчитат на участие в програмата Партньорство за мир и в Евроатлантическия съвет за партньорство. НАТО подкрепя техните стремежи, но преди това те трябва да отговорят на поставените пред тях изисквания. Те включват пълно сътрудничество с Международния наказателен трибунал за бивша Югославия и по-специално – задържане на най-изявените лица, заподозрени в извършване на военни престъпления като Радован Караджич и Ратко Младич. Междувременно НАТО вече подпомага отбранителната реформа в Босна и Херцеговина. Освен това, макар и в ограничени рамки, се осъществява сътрудничество със Сърбия и Черна гора в областта на сигурността, което включва провеждане на курсове за офицери и цивилни лица по линия на НАТО. Предметите на курсовете са: запознаване със структурата и функциите на Алианса, методи за управление в кризисни ситуации, мироопазващи операции, както и цивилно-военно взаимодействие.

Основни механизми

Евроатлантическият съвет за партньорство (ЕАСП) определя общите политически рамки на взаимодействие между НАТО и партньорите и служи за провеждането на редовни консултации. Освен това всеки от партньорите може да изгражда двустранни взаимоотношения с Алианса в рамките на програмата за практическа дейност Партньорство за мир (ПзМ) по приоритетни за него направления. Това са двата основни механизма на партньорството и ключови елементи в структурата на евроатлантическата сигурност.

На поредните срещи на върха, състояли се в Мадрид (1997 г.), Вашингтон (1999 г.), Прага (2002 г.) и Истанбул (2004 г.), Алиансът предприе стъпки за по-нататъшно задълбочаване на сътрудничеството с партньорите. Тези инициативи се базираха върху главните всеобщоценности и принципи за сътрудничество и изразяваха неуклонния стремеж на НАТО към главната цел на партньорството – укрепване на мира и стабилността в евроатлантическата зона и извън нея.

ЕТАПИ НА РАЗВИТИЕ НА ПАРТНЬОРСТВОТО

1991 Първа среща на Северноатлантическия съвет за сътрудничество

1994 Стартира програмата Партньорство за мир (ПзМ). Създават се дипломатически мисии на страните-партньори към НАТО.

Създава се Група за координиране на партньорството към Върховната щабквартира на съюзните сили в Европа (ШЕЙП).

1995 Създава се Международен координационен център към ШЕЙП.

1996 Партньорските страни участват в миротворческите сили на НАТО за прилагане на Босненското мирно споразумение.

1997 В гр. Синтра, Португалия, се провежда първата среща на Евроатлантическия съвет за партньорство (ЕАСП).

На срещата на върха в Мадрид, Испания, се засилва практическото значение на ПзМ.

1998 Създава се Евроатлантически координационен център за реагиране при бедствия и Евроатлантическо звено за реагиране при бедствия

1999 Три от партньорите – Чешката република, Унгария и Полша, стават членове на НАТО. Стратегическата концепция на Алианса определя диалога и сътрудничеството като едни от основните начини за постигане на сигурност.

На срещата на върха във Вашингтон се взема решение за по-нататъшно укрепване на ПзМ и неговата практическа роля.

Страните-партньори участват със свои контингенти в натовските Сили за Косово.

2001 На заседанието си на 12 септември ЕАПС осъжда терористичната атака срещу Съединените щати и се задължава да отговори на този терористичен удар.

2002 На срещата на върха в Прага се взема решение за укрепване на ЕАПС и ПзМ. Влиза в сила Партньорски план за действие срещу тероризма

2003 Войскови подразделения на партньорските страни участват в Международните умиротворителни сили, действащи в Афганистан под ръководството на НАТО.

2004 Към НАТО се присъединяват седем от партньорите – България, Естония, Латвия, Литва, Румъния, Словакия и Словения.

На срещата на най-високо равнище в Истанбул се предприемат поредни стъпки за укрепване на партньорството.

Приема се Партньорски план за действие, насочен към изграждане на институциите в областта на отбраната.

Евроатлантически съвет за партньорство

Евроатлантическият съвет за партньорство, обединяващ членовете и партньорите на НАТО, който днес наброява 46 държави, е многостранен форум за редовен диалог и консултации по политически и свързани със сигурността въпроси. Той служи и като политическа рамка за изграждане на двустранни взаимоотношения между НАТО и страните-участници в програмата Партньорство за мир.

Решението от 1997 г. за създаване на ЕАСП отразяваше стремежа да се развие постигнатото от Северноатлантическия съвет за сътрудничество и да се създаде форум по въпросите на сигурността, който да разшири и да увеличи възможностите за практическо реализиране на партньорството. Новият форум трябваше да отговаря на цялото многообразие от партньорски взаимоотношения, развили се в рамките на ПЗМ и по време на мироопазващата операция в Босна и Херцеговина, в която през 1996 г. 14 партньорски контингентата участваха заедно със съюзническите. Паралелно ролята на програмата Партньорство за мир бе още повече засилена чрез по-голямо участие на партньорските страни във вземането на решения и планирането на целия спектър от партньорски дейности. Учредяването на ЕАСП разшири рамката на партньорството, която първоначално бе разработена с цел привличане на държавите от бившия Варшавски договор, така че да бъде приемлива и за западноевропейските страни извън Алианса.

Освен краткосрочните работни консултации по текущи политически въпроси и проблеми на сигурността, в рамките на ЕАСП се провеждат дългосрочни консултации и се осъществява сътрудничество в различни области. Това са, без да претендираме за изчерпателност, регулирането на кризи и мироопазващите операции; регионалните проблеми; контролът над въоръженията и забраната за разпространение на оръжия за масово унищожение; международният тероризъм; въпроси, свързани с отбраната като планиране и формиране на бюджета, политика и стратегия; планиране на мероприятия

> Заседанията на Евроатлантическия съвет за партньорство се провеждат под председателството на генералния секретар на НАТО.

по гражданска защита и подготовка за стихийни бедствия, аварии и катастрофи; сътрудничество в областта на въоръженията; ядрена безопасност; цивилно-военна координация при управление на въздушното движение; научно сътрудничество.

Регламентът на ЕАСП позволява, в зависимост от обсъжданата тема, да се провеждат заседания с участието на всички съюзници и партньори, или да се свикват малки работни групи. Гъвкавостта е ключ към неговия успех.

Повечето от страните-партньори откриха дипломатически мисии към Главната квартира на НАТО в Брюксел, което улеснява редовната връзка и позволява при необходимост провеждането на консултации по всяко време. Ежемесечните заседания на ЕАСП се провеждат на равнище посланици, годишните – на равнище министри на външните работи, министри на отбраната и началник-генерални щабове, а извънредно се свикват срещи на върха. От 2005 г. в рамките на ЕАСП ще заработи нов форум на високо равнище по проблемите на сигурността, който на свои ежегодни заседания ще дискутира важни въпроси, свързани с нея, и, анализирайки ефективността на съвместната дейност на НАТО и партньорските страни, ще търси най-подходящите методи за сътрудничество.

Партньорство за мир

Базирайки се върху практическото взаимодействие и демократическите принципи, залегнали в самия Алианс, програмата Партньорство за мир цели да укрепи стабилността, да намали заплахите за мира и да постигне тясно взаимодействие за обезпечаване на сигурността както между отделните страни-партньори и НАТО, така и между самите партньорски страни.

Същността на програмата ПЗМ е изграждане на двустранно партньорство между отделните страни-партньори и НАТО, съобразено с конкретните задачи, стоящи пред всеки партньор, и съвместното им реализиране на равнище и с темпове, определени от съответното правителство. В рамките на Партньорство за мир бе разработен обширен инструментариум за осъществяване на целите и задачите на програмата и за реализиране на идеите ѝ. Инструментариумът и инициативите, описани по-надолу, определят параметрите на прозрачни и ефективни програми за дейности на двустранна и многостранна основа, които помагат на партньорите да изпълняват своите ангажименти към НАТО.

> Хърватска подписва Рамковия документ на програмата Партньорство за мир, май 2000 г.

Правно-нормативната база на програмата Партньорство за мир се определя от Рамков документ, който конкретизира ангажиментите на всяка партньорска държава. Всеки партньор поема основни политически задължения за защита на демократичното общество, спазване на принципите на международното право, стриктно изпълнение на Устава на ООН, Всеобщата декларация за правата на човека, Заключителния акт от Хелзинки и международните договори за разоръжаване и контрол над въоръженията; въздържане от заплахата със сила или нейното прилагане срещу други държави; ненарушаване на съществуващите граници и уреждане на споровете по мирен път. Партньорите имат и определени ангажименти относно повишаването на прозрачността на планирането и бюджета на националната отбрана, осигуряването на демократичен контрол върху въоръжените сили, както и за увеличаването на военните способности за участие в мироопазващи и хуманитарни операции на НАТО. От друга страна, рамковият документ задължава съюзниците да провеждат консултации с всяка партньорска страна, ако тя счита, че съществува заплахата за нейната териториална цялост, политическа независимост или сигурност. Албания и Бивша югославска република Македония* приложиха този механизъм по време на кризата в Косово.

Всяка страна-партньор избира индивидуалните си дейности съобразно своите цели и възможности и ги предлага на съюзниците в Документ за представяне. Въз основа на този документ съвместно с НАТО се разработва и съгласува Индивидуална програма за партньорство. Тя е двугодишна и се избира от широк спектър от дейности в съответствие с интересите и целите на страната. Сътрудничеството се съсредоточава върху конкретни отбранителни дейности, отбранителната реформи и преодоляване на последствията от нея, но на практика е свързано с всички дейности на НАТО, включително отбранителната политика и планирането ѝ, цивилно-военните взаимоотношения, подготовката и обучението, въздушната отбрана, комуникационно-информационните системи, регулирането на кризи и планирането на гражданската защита за извънредни ситуации.

На срещата на върха, състояла се през април 1999 г. във Вашингтон, бяха предложени важни инициативи, целящи разширяване на практическите

дейности на Партньорство за мир и привличане на партньорските страни към взимане на решения и планиране в рамките на програмата. Това бяха Концепцията за оперативните способности и Военнополитическата рамка. Бе приета и Програма за засилено обучение и подготовка. Тя цели повишаване на оперативните военни способности на страните-партньори чрез обучение и подготовка на техните военнослужещи.

Същността на Концепцията за оперативните способности се състои в подобряване на взаимодействието между въоръжените сили на НАТО и тези на партньорите в ръководените от Алианса операции по линия на ПзМ. Целта е да се повиши гъвкавостта при формиране на многонационални военни сили, адаптирани за участие и поддръжка в бъдещи операции на НАТО. Механизмът цели да се определят въоръжените сили и военните способности, на които може да се разчита за такива операции. Разширяващото се оперативно взаимодействие в мирни условия между генералните щабове и офицерите на партньорите и Алианса, а също така между военните поделения на съюзниците и партньорите допринася за по-лесното им интегриране във въоръжените сили на НАТО. На срещата на най-високо равнище в Истанбул бе взето решение за хармонизиране на оперативната съвместимост и нейните критерии чрез съответните механизми на НАТО като задължително условие за прилагане на Концепцията за оперативните способности.

Военнополитическата рамка определя принципите, условията и другите нормативи за участие на партньорите в политическите консултации и взимането на решения, а също така и в системата за оперативно планиране и командване. На срещата в Истанбул бе подчертано, че е необходимо партньорите да се включват в процеса за вземане на решения на по-ранен стадий. Клаузите на този рамков документ се прилагат при всички операции на НАТО, в които участват партньорите. Военнополитическата рамка определя и ръководните принципи за участие на партньорите в други дейности на НАТО, като например в ученията и доверителните фондове по ПзМ.

За по-добра интеграция на страните-партньори в текущата работа на партньорството към няколко

щабквартири на НАТО бяха създадени шабни елементи по ПзМ, където служат офицери от страните-партньори. Групата за координиране на партньорството към оперативното командване на НАТО в Монс, Белгия, помага за координиране на обучението и провеждане на учения по линия на ПзМ. Освен това Международният координационен център осигурява материално-технически средства за инструктаж и планиране за всички държави извън НАТО, чиито войски участват в мироопазващи операции на Алианса (*виж стр. 23*).

За по-добро взаимодействие между въоръжените сили на партньорите и тези на НАТО при мироопазващи операции бе разработено ръководство за оперативна съвместимост или критерии за военните способности – Процес на планиране и преглед по ПзМ (ПАРП). Този механизъм значително допринесе за още по-тясно взаимодействие с партньорските страни по време на ръководените от НАТО мироподдържащи операции на Балканите и в Афганистан. Механизмът на ПАРП е създаден по образец на системата за планиране на натовските въоръжените сили и не е задължителен за партньорите. Целите на планирането, тоест целите на партньорството, се уточняват с всяка партньорска страна поотделно, а напредъкът се отчита чрез подробни прегледи. С годините изискванията в рамките на ПАРП ставаха все по-комплексни и обвързани с подобряването на военните способности, което НАТО си постави за цел. Освен това партньорите прилагат ПАРП за изграждане на ефективни и боеспособни войски съобразно икономическите си възможности, както и за провеждане на пълномащабни отбранителни реформи. Например този механизъм изигра основна роля при провеждането на всеобхватна отбранителна реформа в Украйна (*виж стр. 25*).

Много от инициативите за партньорство помагат на партньорите да се справят с последиците от отбранителните реформи, като най-нагледно това проличава в политиката на Доверителния фонд по ПзМ (*виж карето на стр. 28*), предначен за практическо подпомагане с цел безопасно унищожаване на противопехотните мини и излишното оръжие, а също така за преподготовка на военнослужещите и конверсията на военните бази.

> Швейцарски хеликоптер на КЕЙФОР над Прищина, Косово. Подпомагането на ръководените от НАТО мироподдържащи операции е от ключово значение за партньорството.

Задълбочено сътрудничество

На срещата на върха в Прага през 2002 г. бяха предприети по-нататъшни стъпки за задълбочаване на сътрудничеството между НАТО и страните-партньори. След всестранен анализ на работата на ЕАСП и програмата Партньорство за мир бе препоръчано да се засили политическият диалог с партньорите и да се разшири тяхното участие в планирането, провеждането и контролирането на дейностите, в които те участват.

В Прага бе приет нов механизъм за сътрудничество - Партньорски план за действие. Първият от разработените планове бе Партньорският план за действие срещу тероризма (виж стр. 15). Индивидуалният план за действие по партньорството (IPAP) бе друга нова инициатива. Вместо избора от готов пакет от дейности той позволява на Алианса по-целенасочено да подпомага партньорските страни, които се нуждаят от по-структурирана подкрепа за провеждане на вътрешните реформи, особено в областта на отбраната и сигурността, в съответствие с техните специфични потребности и условия (виж карето).

Въз основа на постиженията от Прага на срещата на върха, състояла се през юни 2004 г. в Истанбул, бяха

предприети по-нататъшни стъпки към укрепване на евроатлантическото партньорство, неговото по-дълбоко адаптиране за решаване на конкретни ключови проблеми и насочване към потребностите и военните способности на отделните партньори. За насърчаване и подкрепа на партньорите при изграждането на действени и отговорни пред демократичното общество отбранителни институции, бе приет Партньорски план за действие за изграждане на институции в областта на отбраната (виж стр. 24).

Партньорите, участващи със свои войски в ръководените от НАТО операции, ще се привличат към процеса за взимане на решения на по-ранен стадий и ще имат повече възможности за провеждане на политически консултации. Това ще им позволи по-широко участие в тези операции. Освен това Концепцията за оперативните способности ще бъде разширена и на партньорите ще се предоставя възможност да имат свои представители към Върховното съюзно командване по трансформацията, което отговаря за развитието и контролира непрекъснатия процес на трансформиране на силите и военните способности на Алианса. Това значително ще помогне за подобряване на оперативната съвместимост между силите на НАТО и тези на партньорските страни, както и за трансформирането на отбранителните структури на партньорите в

съответствие с растящите военни способности и оперативни задачи на НАТО.

Бе решено да се отдели специално внимание на сътрудничеството с партньорските страни в два стратегически важни региона, а именно в Кавказ (с Армения, Азербайджан и Грузия) и в Централна Азия (с Казахстан, Киргизка република, Таджикистан, Тюркмения и Узбекистан). НАТО назначи специален представител, отговарящ за тези два региона, а също така двама офицери за връзка. Тяхната задача е да помагат и консултират по

въпроси, свързани с осъществяването на Индивидуалните планове за действие по партньорството, а също така и на Партньорските планове за действие за изграждане на отбранителни институции и служби за противодействие на тероризма и пълноценно използване на механизма на ПАРП за сътрудничество.

Повече информация на адрес:

www.nato.int/issues/eapc/index.html

www.nato.int/issues/pfp/index.html

ИНДИВИДУАЛНИ ПЛАНОВЕ ЗА ДЕЙСТВИЕ ПО ПАРТНЬОРСТВОТО

Индивидуалните планове за действие по партньорството (ИПАР), предложени през ноември 2002 г. на срещата на върха в Прага, са предназначени за страните, които имат политическа воля и възможности да задълбочат взаимоотношенията си с НАТО. Плановете са двугодишни и включват всички механизми за взаимодействие с Алианса, необходими за по-добро осъществяване на вътрешните реформи.

Планът трябва ясно да определя целите и приоритетите на сътрудничеството с всяка отделна страна и да гарантира, че посочените в него разнообразни механизми напълно отговарят на тези приоритети. От своя страна НАТО препоръчва методи за постигане на целите на реформата в съответствие със спецификата на страната. При осъществяване на плана въпросите, свързани с него, могат да се обсъждат чрез интензивен политически диалог. Освен това индивидуалните

планове улесняват координирането на дейностите, свързани с помощта, която съюзниците оказват въз основа на двустранни взаимоотношения с партньорите, а също така и координацията на действията с другите международни институции, работещи в това направление.

Основните насоки на плана са: политика и сигурност; отбрана, сигурност и военни въпроси; информиране на обществеността; наука и околна среда; планиране на гражданската защита за извънредни ситуации; административно управление; безопасност и ресурси.

През ноември 2004 г. Грузия стана първата държава, разработила Индивидуален план за действие по партньорството с НАТО. Плановете на Азербайджан и Узбекистан са в процес на разработка. Армения също проявява интерес към разработването на такъв план.

> Евroatлантическото партньорство бе засилено на срещата на върха в Истанбул, юни 2004 г.

Диалог за сигурност и сътрудничество

Условията за сигурност се променят. Съответно се развива и евроатлантическото партньорство, насочвайки своето внимание към цялата съвкупност от изключително важни въпроси на сигурността, които са еднакво значими както за Алианса, така и за партньорите. Продължава редовната обмяна на мнения относно непрекъснатото променящите се условия за сигурност на Балканите и в Афганистан, където са разположени мироопазващи сили на съюзниците и партньорите. Бе предприета инициатива за активизиране и координиране на практическото взаимодействие и размяната на експертни мнения по такива ключови въпроси като борбата с тероризма, разпространението на оръжия за масово унищожение, малките оръжия и леките въоръжения.

Най-добрият отговор на много от предизвикателствата пред сигурността се намира чрез непосредствена работа със съседните страни. ЕАСП и програмата ПзМ осигуряват рамка и за насърчаване и подкрепа на регионалното и локално взаимодействие между партньорските страни по ключови въпроси, особено в Югоизточна Европа, Централна Азия и в Кавказ.

Борба с тероризма

Днес борбата с тероризма е един от главните приоритети на НАТО. Ударите срещу Съединените щати на 11 септември 2001 г. предизвикаха първото в историята на НАТО позоваване на клаузата за колективна отбрана (член 5 от учредителния договор на Алианса). На заседанието, което бе спешно свикано още на следващия ден, представителите на НАТО и на страните-партньори безусловно осъдиха нападението и поеа официален ангажимент да положат всички усилия за борба с тероризма.

“Ние сме потресени от тези варварски действия и категорично ги осъждаме. Тези действия са акт на нападение върху нашите общи ценности. Ние няма да допуснем тези ценности да бъдат заплашвани от тези, които вървят по пътя на насилието. Ние обещаваме да положим всички усилия, за да се преборим с бедствието на тероризма. Ние сме единодушно убедени, че идеалите на партньорството и сътрудничеството ще възтържествуват”.

(Заявление на ЕАСП от 12 септември 2001 г.)

Солитарността, изразена в този ден от членовете на ЕАСП – от Северна Америка и Европа до Централна Азия, а след това и категоричната проява на сътрудничество в борбата срещу тероризма показаха, че инициативите на партньорството с НАТО са посели семената на една реална евроатлантическа култура.

Партньорският план за действие срещу тероризма, приет на срещата на върха в Прага, бе конкретен израз на общата решимост за обединяване на силите в борбата срещу заплахата от тероризма. Планът за действие определя рамката за взаимна размяна на експертни мнения в тази област чрез политически консултации и оперативни оценки. Подобрява се обменът на оперативно-разузнавателната информация и сътрудничеството в такива области като граничната сигурност, военнополовите учения и обучението на личния състав във връзка с антитерористичната дейност и повишаването на военните способности за предотвратяване на терористични атаки или преодоляване на техните последици (виж стр. 32). Повишава се и качеството на дейностите за осигуряване на личната безопасност и на мероприятията по безопасно унищожаване на излишни мунициии, малки оръжия и леки въоръжения като преносимите ракетни установки и гранатомети.

Борба с разпространението на оръжия

Оръжия за масово унищожение

Противодействието срещу разпространението на оръжия за масово унищожение (ОМУ) е едно от главните предизвикателства за сигурността през XXI век. Диалогът между НАТО и партньорите заема централно място в борбата на Алианса за неразпространение на тези оръжия. Най-важното условие за успешна борба за неразпространение на оръжията за масово унищожение е доверието, а то се гради само чрез политика на откритост и прозрачност.

Чрез консултации с партньорите Алиансът се стреми да подобри общото разбирателство и обмена на информация за разпространението на тези видове

оръжия. Такива консултации, свързани както с политическата, така и с отбранителната дейност, се провеждат по линия на външните министерства и министерствата на отбраната. Те допринасят много за изграждането на доверие. Освен това някои страни-партньори са натрупали опит във връзка с подготовката за извънредни обстоятелства, свързани с ОМУ, и могат да съдействат за значителното подобряване на съвместната работа в тази област.

Няколко теоретични и практически семинара бяха посветени на разглеждането на специфични въпроси. Една от темите на задълбочените дискусии беше “Антракът и взетите поуки”. Бяха определени няколко основни точки за планиране при извънредни ситуации въз основа на опита от събитията, които се случиха през есента на 2001 г. в Съединените щати и на други места. Отделна тема бе посветена на въпросите, свързани със заплахите за околната среда в резултат на производствената дейност и други въпроси, касаещи оперативната специализирана медико-санитарна помощ.

> Разпространението на оръжия за масово унищожение е сериозно предизвикателство за сигурността през XXI век.

Практическите семинари на ЕАСП по въпросите за потенциалните рискове, свързани с биологични и химични оръжия, дадоха възможност на партньорите да обменят информация и да определят най-добрите практически методи. Бяха разгледани изследвания и разработки на новите военни способности и оборудване, предназначени за защита срещу отровни вещества, съдържащи се в ОМУ, което помогна за избора на най-ефективните средства за повишаване на общата готовност.

Специалисти по въпросите на разоръжаването от НАТО и страните-партньори имаха възможност да обсъждат въпросите за разпространението на ОМУ в политически и разузнавателно-информационен аспект. Консултациите бяха насочени към някои от основните тенденции в разпространението на ОМУ и включваха доклади, посветени на регионалните перспективи, изнесени от представители на страните, не участващи в ЕАСП - Китай, Япония, Израел и Южна Корея. Партньорите размениха информация за практическото осъществяване на контрол върху експорта и изпълнението на новите инициативи за неразпространение на ОМУ, като например Резолюция 1540 на Съвета за сигурност на ООН.

Освен това членовете на Алианса запознаха партньорите с дейностите на НАТО в специфичните отбранителни сфери – химична, биологична, радиологична и ядрена (CBRN) защита, както и със създаването и разполагането на специалния CBRN батальон на НАТО.

Акция за разминиране и премахване на малките оръжия

Заплахите от неконтролното разпространение на евтино оръжие с неизбирателно действие предизвикват нарастваща загриженост в международната общност. Лесното придобиване и използване на малки оръжия допринася за разпалването и удължаването на военните конфликти. Все по-често цели и жертви на ескалиращото насилие стават цивилни граждани. Според данни на ООН и други източници, през 90-те години във военни конфликти са загинали четири милиона души, 90 процента от които са цивилни, а 80 процента от тях – жени и деца. Според изчисленията, в света съществуват над половин милиард малки оръжия и леки въоръжения, тоест на всеки 12-ти човек се пада по едно оръжие. От тези оръжия загиват над 1000 души всеки ден. Що се отнася до противопехотните мини, по приблизителна оценка общият брой на заложените мини в света е 100 милиона. На всеки 22 минути се взривява мина, а ежегодно от минни експлозии загиват или биват осакатени 26 000 души.

На световно, регионално и местно ниво са задействани многостранни инициативи, които трябва да доведат до премахване на малокалибрните оръжия и да отговорят на необходимостта от хуманитарна акция за разминиране. НАТО и партньорските страни се

> Разпространението на малки оръжия и леки въоръжения е в центъра на растящата загриженост на международната общност.

стремят да допринесат за решаването на тези проблеми чрез партньорския военнополитически опит, натрупан в евроатлантическата зона.

ЕАСП учреди Специална работна група за малките оръжия и леки въоръжения и хуманитарно разминирание – форум за обмяна на опит с цел разработване на успешна методика за контрол върху трансфера на тези оръжия, например, чрез държавен контрол върху експорта и механизъм за принудителни мерки. По линия на програмата ПЗМ също така се организира обучение за управление и безопасно съхраняване на оръжейните арсенали, премахване и унищожаване на излишните оръжейни запаси, а също така за събиране на оръжията и унищожаването им при провеждане на мироопазващи операции. Освен това по искане на отделни страни се предоставя целева помощ.

С въпросите, свързани с унищожаването на противопехотните мини, се занимава същата работна група, както и програмата ПЗМ. Отделните аспекти на този проблем се обсъждат на теоретични и практически семинари. Въпросите за хуманитарно разминирание са от компетенция на Службата на ООН по въпросите на разминирането, но натовските и партньорските войски, участващи в мироопазващите операции на Балканите и в Афганистан, редовно помагат на гражданските организации в тяхната дейност по хуманитарно разминирание. На Балканите от мини е изчистена територия от 26 милиона квадратни метра. В Афганистан силите на АЙСАФ помагат за разминирание на Международното летище в Кабул и други територии в зоните на своята отговорност.

Доверителният фонд по ПЗМ (*виж стр. 28*) учреди през 2000 г. целеви фондове – механизъм, чрез който държави-донори финансират операциите по унищожаване на противопехотните мини. Към декември 2004 г. са унищожени над два милиона противопехотни мини, а в бъдеще се предвижда увеличаване на мероприятията по разминирание. Доверителният фонд разшири сферата си на дейност през тези години, като включи в нея финансиране и на дейностите по унищожаване на излишните оръжейни запаси, малки оръжия и леки въоръжения.

> Натовските и партньорските миротворци често подпомагат хуманитарните операции по разминирание.

© SHAPE

СТРАНИ-ЧЛЕНКИ НА НАТО

	Белгия (1)		Литва (14)
	България (2)		Люксембург (15)
	Канада (3)		Холандия (16)
	Чешка република (4)		Норвегия (17)
	Дания (5)		Полша (18)
	Естония (6)		Португалия (19)
	Франция (7)		Румъния (20)
	Германия (8)		Словакия (21)
	Гърция (9)		Словения (22)
	Унгария (10)		Испания (23)
	Исландия (11)		Турция (24)
	Италия (12)		Обединено кралство (25)
	Латвия (13)		Съединени американски щати (26)

СТРАНИ-ПАРТНЬОРИ

	Албания (27)		Киргизка република (37)
	Армения (28)		Молдова (38)
	Австрия (29)		Русия (39)
	Азербайджан (30)		Швеция (40)
	Беларус (31)		Швейцария (41)
	Хърватска (32)		Таджикистан (42)
	Финландия (33)		Бивша югославска република Македония* (43)
	Грузия (34)		Тюркмения (44)
	Ирландия (35)		Украйна (45)
	Казахстан (36)		Узбекистан (46)

* Турция признава Република Македония с конституционното ѝ име.

Мироопазващи операции

> Партньорските страни оказват значително съдействие на Международните умиротворителни сили, действащи в Афганистан.

Страните-партньори изиграха важна роля в ръководените от НАТО миротворчески операции на Балканите, а сега подпомагат и мисията на НАТО в Афганистан. Участието на партньорските страни в тези операции повишава сигурността в евроатлантическата зона и извън нея и дава възможност на военните кадри на страните-партньори да натрупат практически опит за взаимодействие със съюзните сили, за да помагат за възстановяването на стабилността в кризисните региони. Това също така облекчава членовете на Алианса при разпределяне на бойните задачи. Освен това, самият факт на партньорско участие в операциите на НАТО подчертава международния характер на консенсуса и е фактор за регулиране на кризите и съдържане на дестабилизацията.

Изучавайки начините на действие на Алианса при сложни и трудни обстоятелства, военните поделения на мнозина партньорски страни вече изпълняват същите бойни задачи, каквито и аналогичните поделения на НАТО. Това взаимодействие в много по-голяма степен от всички останали фактори допринесе за подобряване на отношенията и повишаване на взаимното доверие между въоръжените сили, които преди края на Студената война се намираха в антагонистични съюзи и враждуваха помежду си в разделена Европа. Днес НАТО и партньорските страни заедно се противопоставят на предизвикателствата на XXI век.

Мисията в Афганистан

От август 2003 г. НАТО ръководи Международните умиротворителни сили (АЙСАФ) в Афганистан. Военната мисия, осъществявана с мандата на ООН, подпомага афганистанските власти в изграждането на мир и стабилност в страната, която се възстановява след двайсетгодишна гражданска война, и възпрепятства опитите на терористите да я превърнат отново в своя база.

Първоначално АЙСАФ имаха мандат само за операции в Кабул и околностите, но по-късно нов мандат на ООН ги упълномощи да пренесе своите действия извън столицата. Постепенно АЙСАФ взеха под контрол и северните територии на страната чрез създадените от тях Провинциални възстановителни екипи (PRTs) – групи от цивилни и военни лица, които допринасят за разширяване на властта на централното правителство в тези райони и подпомагат възстановяването и развитието им. През есента на 2004 г. започна подготовка за поемане на контрол и върху регионите западно от Кабул. Освен това за осигуряване на подготовката и провеждането на президентските избори, състояли се през октомври 2004 г., за период от осем седмици бяха въведени допълнителни войски.

През септември 2004 г. в АЙСАФ участваха десет партньорски страни, някои от които предоставиха сили със специално назначение такива като военната полиция и групите по разминирание. Важна роля изиграха и централноазиатските страни-партньори, които осигуриха логистична поддръжка на силите на АЙСАФ, тъй като за да стигне до Афганистан, военната техника трябваше да премине през териториите на няколко партньорски страни. Взаимоотношенията, изградени чрез програмата Партньорство за мир, позволиха въз основа на двустранни споразумения с тези страни да бъде превозено военнотехническото имущество на съюзниците през техните територии и там да се разположат силите и службите за материално-техническо осигуряване. Например Германия и Узбекистан сключиха официално споразумение за използване на военното летище в Термез, близо до афганистанската граница, за да направят въздушен мост до Кабул и северните части на Афганистан; споразумението между Холандия и Киргизката република позволи на холандските изстребителни F-16 да извършват полети от летището в Бишкек, а Франция сключи подобно споразумение с Таджикистан, за да организира логистичен център в Душанбе. Предвид разнообразният етнически състав на Афганистан, някои централноазиатски партньори оказват влияние върху местните лидери в подкрепа на целите на АЙСАФ.

Помощта, която партньорите оказаха на АЙСАФ при операцията в региона, намиращ се далече от традиционния периметър на НАТО, е една от причините, поради които НАТО така високо цени партньорството.

Операциите на Балканите

От началото на първата мироопазваща мисия на Алианса в Босна и Херцеговина партньорските страни участват в ръководените от НАТО миротворчески операции на Балканите. През изтеклите години 10 процента от мироопазващите сили на НАТО в Босна и Херцеговина и 18 процента от Силите за Косово (КЕЙФОР) бяха съставени от контингенти на партньорските страни и други държави извън НАТО.

Босна и Херцеговина

След като на 14 декември 1995 г. бе подписано Дейтънското мирно споразумение, с мандат на Съвета за сигурност на Обединените Нации, в Босна и Херцеговина бяха разгърнати Сили за прилагане на мирното споразумение (АЙФОР), които изпълняваха военната част на споразумението. В състава им влизаха и контингенти на 14 партньорски страни. Целите на военната мисия бяха: спиране на въоръжените действия в опустошената от войната страна, разделяне на войските на двете новосъздадени общности – Федерация Босна и Херцеговина и Република Сръбска и гарантиране на взаимното предаване на териториите между тях.

През декември 1996 г. войските на АЙФОР бяха заменени от по-малобройните Сили за стабилизиране (ЕСФОР). Мисията на ЕСФОР бе по-широка – освен да възпрепятства възобновяването на военните действия и да съдейства за подобряване на обстановката за ускоряване на мирния процес,

> Шведски миротворец от ЕСФОР с кучето си проверява за мини.

ЕСФОР трябваше да помагат на гражданските агенции, привлечени от международната общност да окажат помощ при изграждането на траен мир в страната. Миропазващите войски помагаша на бежанците и изселените лица да се завърнат по домовете си и съдействаха за реформата на въоръжените сили на Босна. С подобряването на ситуацията на сигурност в страната броят на миротворците постепенно бе съкратен – от първоначалната численост 60 000 войници до 7000 през 2004 г.

Операцията на НАТО в Босна и Херцеговина приключи в края на декември 2004 г., когато отговорността за поддържане на сигурността пое следващата мисия, ръководена от Европейския съюз. Успехът на мисията на ЕСФОР показва колко разумно е да се гледа на възстановяването и поддържането на мира в широка и дългосрочна перспектива. Той напълно оправда постоянството и настойчивостта на съюзниците и партньорите към целия балкански регион през изминалото десетилетие, които те продължават да проявяват по отношение на Косово.

Ангажиментите на НАТО към Босна и Херцеговина след прекратяването на мисията на ЕСФОР не приключиха. Алиансът запази своя щабквартира в страната и насочи дейността си към подпомагане на босненските власти в провеждането на отбранителната реформа и подготовката на страната за членство в програмата Партньорство за мир. Щабквартирата на НАТО се занимава и с анти-терористична и оперативно-разузнавателна дейности и залавяне на военнопръстъпниците.

Косово

След 78-дневна въздушна кампания на съюзниците срещу цели във Федерална република Югославия, която принуди режима на Милошевич да приеме исканията на международната общност за изтегляне на сръбските войски от Косово, за прекратяване на жестоките репресии срещу етническите албанци и завръщане на бежанците по домовете им, в сръбската провинция бяха разположени миропазващи сили на НАТО.

През юни 1999 г. с мандат на ООН и въз основа на военно-техническото споразумение между НАТО и югославското командване в областта бяха въведени Силите за Косово (КЕЙФОР). Мисията им включва предотвратяване на нови въоръжени сблъсъци, създаване на условия за сигурност и подпомагане на работата на международните хуманитарни организации и на Временната административна мисия на ООН в Косово (ЮНМИК).

Отначало общият числен състав на КЕЙФОР наброяваше близо 43 000 войници. Постепенно числеността им бе намалена на по-малко от половината. През октомври 2004 г. числеността на силите бе 18 000 души, съставени от повечето страни-членки на НАТО, девет партньорски страни и две държави извън НАТО, а именно – Аржентина и Мароко.

Силите КЕЙФОР в тясно сътрудничество с ЮНМИК подпомагат създаването на обстановка на сигурност в Косово, където с международна помощ се изгражда демократично общество. Възстановяването на гражданските обекти е в пълен ход и свидетелствува за обстановка на сигурност и нормализиране на живота в провинцията. Въпреки това, избликът на междуетническо насилие през март 2004 г. показва, че все още съществуват значителни проблеми в това отношение и присъствието на военни сили в Косово продължава да бъде необходимо.

Съвместни действия

Една от ключовите цели на програмата Партньорство за мир е развитието на въоръжените сили на страните-партньори, за да могат те да взаимодействат със силите на НАТО в дейностите по опазване на мира (*виж също стр. 10-11*). Двустранните програми и военните учения помагат на партньорските страни да повишат военните способности на своите войски така, че те да участват наравно със силите на НАТО в миропазващи операции. Изключително важно е те да говорят на един език – английски, и да повишат оперативната си съвместимост. Постепенно техните въоръжени сили се реформират в съответствие с оперативните изисквания на Алианса, което осигурява тяхната ефективност, унифициране на

регламентите и съвместимост със системите на НАТО. В това отношение първостепенна роля играе Концепцията за оперативните способности. Групата за координиране на партньорството към ШЕЙП, създадена през 1994 г., подпомага стратегическото командване на НАТО за координиране на обучението и военните учения, провеждани по линия на ПЗМ.

Участието на партньорите и други държави, които не са членки на НАТО, в миротворчески операции на НАТО се определя от Военнополитическата рамка. Международният координационен център, организиран към ШЕЙП през октомври 1995 г., предоставя възможности за инструктаж и планиране на страните извън НАТО, участващи със свои контингенти в операции на Алианса. Участието на една страна се определя въз основа на финансово-техническо споразумение между НАТО и страната след анализ на нейното предложение за участие в операцията. Всяка от страните-партньори носи собствена отговорност за дислоцирането на своите контингенти и осигуряването на необходимите за ефективното им функциониране средства. В някои случаи е възможно поддръжката да се осигурява от

страна-членка на НАТО въз основа на сключено двустранно споразумение.

Повечето от страните, не членуващи в НАТО, чиито войски участват в мироопазващите операции на Алианса са европейски държави, участнички в ПЗМ, но има и страни от други континенти, като някои от тях нямат официални взаимоотношения с Алианса. Например от южноамериканските държави Аржентина участваше със свои миротворци и в ЕСФОР, и в КЕЙФОР, а Чили – в ЕСФОР. От страните-участнички в Средиземноморския диалог на НАТО Йордания и Мароко предоставиха свои контингенти за ЕСФОР и КЕЙФОР, а египетските миротворци участваха във войските на НАТО в Босна и Херцеговина. Друга арабска страна – Обединените арабски емирства – също изпрати в КЕЙФОР голям контингент. Малайзия представляваше страните от Югоизточна Азия в АЙФОР и СФОР. Австралия и Нова Зеландия изпратиха свои войници в качеството на миротворци на Балканите по линия на програмите за размяна с Обединено кралство. Малко новозеландско поделение участваше и в АЙСАФ.

Миротворци от Русия

В продължение на повече от седем години, до изтеглянето на войските си от ЕСФОР и КЕЙФОР през лятото на 2003 г., Русия предоставяше на мироопазващите сили на Балканите най-голям контингент от страните извън НАТО. Руските войници служеха рамо до рамо с колегите си от съюзническите и партньорските страни, помагайки на международната общност да изгради трайна сигурност и стабилност в региона.

В началото, през януари 1996 г., руските миротворци бяха дислоцирани в Босна и Херцеговина, където участваха в многонационална бригада, отговаряща за северния сектор, като извършваха патрулиране и проверки за опазване на обществения ред и помагаха при извършването на хуманитарни и възстановителни мероприятия. Русия изигра значителна дипломатическа роля за разрешаване на конфликта в Косово и, въпреки различията си с НАТО относно въздушната кампания, проведена през 1999 г., през юни 1999 г. руските военни части бяха разгърнати в Косово, където участваха в състава на многонационалните бригади, отговарящи за източните, северните и южните области, обезпечаваха функционирането на летището в Прищина, осигуряваха доставки на медицинско оборудване, медикаменти и материали и извършваха медицинско обслужване.

Отбранителната реформа

С приключването на Студената война заплахата, произлизаща от конфронтацията между Изтока и Запада, си отиде. Многобройните армии и огромните военни арсенали вече не бяха нужни. Мнозина се надяваха, че икономиката ще спечели от намаляването на военните разходи, но отбранителните реформи са нито евтини, нито лесни. Освен това НАТО и партньорските страни скоро се сблъскаха с нови предизвикателства към сигурността и трябваше да реформират своите въоръжени сили съобразно промените, което води до неизбежни икономическите последици.

Страните-членки на НАТО постепенно намаляват числеността на своите въоръжени сили, техника и броя на базите, като трансформират своите въоръжени сили в съответствие със съвременните отбранителни нужди. Много от страните-партньори се намират в самото начало на този дълъг и труден процес и често изпитват недостиг на ресурси и опит. Те са изправени пред на пръв поглед непосилната задача за реструктуриране на въоръжените сили и подготовка на кадровия състав, които доскоро бяха съставна част от дълбоко милитаризираната среда, а понастоящем нито могат да бъдат поддържани, нито се вписват в контекста на демократичните промени. Ключовият приоритет на реформата е и повишаването на военните способности, за да могат въоръжените сили да участват ефективно в регулирането на кризи и операции по поддържане на мира в евроатлантическата зона. Другият важен аспект на отбранителната реформа е правилния подход за решаване на проблемите, възникващи в резултат от нея.

Един от най-съществените приноси на Партньорство за мир се състои в създаването на механизъм за определяне на целите и анализиране на напредъка, наречен "Процес на планиране и преглед по ПзМ" (ПАРП, *виж стр. 11*). Той се допълва чрез програмите, разработени на двустранна основа между НАТО и отделните партньорски страни, и дава възможност на страните-членки на НАТО и западноевропейските партньори да обменят опит и да си помагат взаимно по широк кръг от практически проблеми, касаещи отбранителната реформа.

Ускоряване на всестранныя отбранителна реформа

Изграждане на ефективни институции

Наличието на ефективни и ефикасни национални отбранителни институции, намиращи се под граждански и демократичен контрол, е определящ фактор за стабилността в евроатлантическата зона и за международното сътрудничество в областта на сигурността. Предвид на това, на срещата на върха в Истанбул през юни 2004 г. бе приет нов Партньорски план за действие за изграждане на институции в областта на отбраната, утвърден от държавните и правителствените ръководители на страните от ЕАПС.

Този нов механизъм подпомага партньорските страни при реформата и реструктурирането на отбранителните институции с оглед те да отговарят както на националните, така и на международните изисквания и норми. Планът очертава общите насоки за работа на партньорството в тази област, способства за обмяната на опит и служи за изработването на целеви двустранни програми за подпомагане в областта на отбраната и сигурността.

Целите на Планове за действие включват: ефективни и прозрачни методи за демократичен контрол на отбранителната дейност; гражданско участие при разработката на политиката за отбрана и сигурност; ефективен и прозрачен контрол върху отбранителния сектор от страна на законодателната и съдебната власти; обстоен анализ на рисковете и изискванията на националната отбрана за изграждане на финансово достъпни и оперативно съвместими бойни способности; ефективност на министерствата на отбраната и другите силови структури; привеждане на отбранителния сектор в съответствие с международните норми и практика, включително експортния контрол; ефективност и прозрачност на финансирането, планирането и начина за разпределяне на ресурсите в отбранителната област; ефективно разходване на отбранителните ресурси, включително и за дейностите по преодоляване на социално-икономическите последици от реструктурирането на отбраната; ефективност и прозрачност на организационната

структура и регламента на силите за отбрана; ефективно международно сътрудничество и добросъседски взаимоотношения по въпросите на отбраната и сигурността.

При реализиране на Плана за действие максимално ще се използват механизмите и инструментариума на ЕАПС и ПЗМ. Като основно средство за постигане на целите на плановете за действие ще служи напълно съобразения с поставените задачи ПАРП. За ефективната реализация е необходимо да се разработи общо становище за отбранителните стандарти и концепции, система за управление на отбраната и отбранителната реформа. Осъществяването на тази "концептуална" съвместимост изисква значителни усилия за съвместно използване на съответните знания и опит между съюзниците и партньорите.

Конкретен пример: Украйна

Украинската програма за сътрудничество с НАТО в отбранителната реформа е по-мощна, отколкото тези на останалите партньорски страни. Тя е пример за широкия спектър от съвместни дейности, с които партньорите разполагат.

Когато през 1991 г. Украйна обяви своята независимост, тя наследи част от военните структури и въоръжени сили на бившия Съветски Съюз. Украйна поиска помощ от НАТО за реформирането на останалите от времето на Студената война въоръжени сили в една по-компактна, съвременна и боеспособна армия в съответствие с новите потребности на националната си сигурност и в подкрепа на избраната от нея роля като активен фактор в укрепването на европейската стабилност и сигурност. От страна на НАТО приоритетни цели бяха усилването на демократичния и граждански контрол върху украинските

въоръжени сили и повишаване на тяхната оперативна съвместимост със силите на НАТО.

След като през 1994 г. Украйна се присъедини към програмата Партньорство за мир, контактите и сътрудничеството с НАТО ѝ помогнаха да се възползва от неговата методическа и практическа помощ. Сътрудничеството се издигна на по-високо равнище, след като през 1997 г. бе подписана Харта за специално партньорство между НАТО и Украйна. Година по-късно бе създадена Съвместна работна група по отбранителната реформа, която улесни провеждането на консултации и практическо взаимодействие по въпросите на реформите в областта на отбраната и сигурността. През април 1999 г. в Киев започна да действа Звено за връзка на НАТО, задачата на което бе да подпомага осъществяването на отбранителната реформа.

Участието в Партньорство за мир бе полезно за осъществяването на украинската реформа и подобряването на оперативната съвместимост на нейните войски. Механизмът на ПАРП има изключително важно значение за определяне на основните критерии за планиране на отбраната. От решаващо значение бе оказването на техническо съдействие и методическа помощ за извършване на анализ на състоянието на отбраната, които помогнаха на Украйна да състави план-график за осъществяване на реформата. Прегледът на състоянието на отбраната е комплексен, обективен аналитичен метод за определяне на критериите на националната отбрана, обвързани с националната отбранителна политика. Той гарантира баланса между тези критерии и наличните ресурси. Прегледът очертава план за развитие на въоръжените сили и военните способности при оптимално използване на парите на данъкоплатците. Въз основа на прегледа се изготвя концептуална рамка на реформата, която, по

> Председателят на Военния комитет на НАТО (в средата) на посещение в Киев, Украйна, за да оцени напредъка на военното сътрудничество и отбранителната реформа, февруари 2004 г.

дефиниция, ще се осъществява в продължение на дълъг период от време.

Другите ключови аспекти на сътрудничеството обхващат оказването на помощ на Украйна при изработването на нова концепция за сигурност и военна доктрина, по-ефективно и прозрачно изготвяне на бюджета и планиране на отбраната, както и засилено цивилно-военно сътрудничество, включително увеличаване на гражданското участие в украинските отбранителни структури. Усилията на Украйна по реструктурирането и трансформацията бяха подпомогнати и чрез конкретни методически указания относно съкращаването на личния състав и конверсията, професионализирането на въоръжените сили и създаването на сили за бързо реагиране. Дейността не се ограничава само с подпомагане на украинските въоръжените сили, тоест министерството на отбраната, а обхваща и граничните войски, и силите на министерството на вътрешните работи.

Обучението и образованието са ключови елементи от процеса на трансформация на отбраната. Старши офицери от украинската армия редовно участват в курсовете, организирани за партньорските страни в Колежа на НАТО по отбраната в Рим, Италия, и в Школата на НАТО в Оберамергау, Германия. Провеждат се редица мероприятия и военни учения, за да може и личният състав да придобие практически опит за взаимодействие със силите на страните от НАТО и партньорите.

С цел да се подпомогне Украйна да преодолее последствията от отбранителната реформа НАТО финансира и провеждането на езикови и административни курсове съвместно с Националния координационен център на Украйна, който отговаря за социалната адаптация на съкратените военносслужещи. Освен това, чрез механизма на Доверителния фонд по ПЗМ е канализирана помощта от страна на отделни съюзници по проекти за демилитаризация (виж стр. 28).

Преодоляване на последствията от отбранителната реформа

При осъществяване на отбранителна реформа е изключително важно още от самото начало да се вземат адекватни мерки за контрол върху нейните

последници, за да се намалят страничните ефекти. Военносслужещите, останали без работа, се нуждаят от помощ за реинтегриране в цивилния живот. Закриването на военни бази може да се отрази негативно върху икономиката на местните общини, и в такива случаи е необходимо да се разработват планове за реструктурирането ѝ. Запасите от излишното или остаряло оръжие и муниции представляват сериозна заплаха за сигурността и околната среда и трябва да бъдат безопасно ликвидирани.

НАТО предложи на партньорските страни няколко инициативи за методически консултации и експертни оценки в тази област. Макар че финансирането на такива проекти и програми по линията на НАТО е ограничено, се полагат усилия за намиране на източници за допълнително финансиране чрез работа и обмен на информация с други международни институции и неправителствени организации, а също и с отделни страни, готови да помогнат на двустранна основа.

Преподготовка на военносслужещите

След края на Студената война от въоръжените сили на партньорските страни бяха освободени над пет милиона военносслужещи. Съществува неотложна необходимост от осигуряване на условия за тяхната преквалификация и намиране на алтернативни трудови места. От началото на 2000 г. НАТО подпомага партньорските страни при подготовката на съкратените военносслужещи и реинтегрирането им в цивилния живот.

Сформираната от НАТО група специалисти подпомага съответните държавни органи с методики и анализи за организиране на преквалификацията и програми за нея. Дейностите по подпомагане на освободените военносслужещи обхващат консултантско-методическа помощ за намиране на работа или организиране на собствена предприемаческа дейност, езикова подготовка и откриване на центрове за преквалификация.

В Югоизточна Европа се предвижда да бъдат закрити над 3000 военни обекта и бази, тоест към 2010 г. около 175 000 души ще останат без работа. Поради това такива програми представляват голям интерес. Румъния и България станаха първите държави, които се възползваха от подобна помощ, още когато бяха

Подпомагане на съкратените военнорслужещи

От март 2002 г. започна да работи Център "Русия-НАТО" за социална адаптация и икономическа интеграция на освободените кадрови военнорслужещи в гражданското общество. Неговата дейност е свързана със социалните аспекти на съкращаването на кадрови военнорслужещи в цяла Русия и е насочена към подпомагане на тяхната преквалификация и реинтегриране в гражданското общество. Центърът се намира в Москва, а от 2003 г. дейността му покрива и

други региони. Той има филиали в Ярославл, Санкт Петербург, Чита, Перм, Калининград и Ростов на Дон.

Центърът има собствени уеб-страници, където се публикува информация за възможностите за преквалификация и свободните работни места, както и съвети за започване на предприемаческа дейност. Освен това Центърът дава направления за учебни курсове, обучава специалисти по социална адаптация на освободените военнорслужещи и организира конференции за обмен на информация по тези проблеми. През първите 18 месеца от неговата работа в центъра бяха обучени 210 инструктори, които сега се занимават със социална адаптация на освободените военнорслужещи, и започва обучение на около 200 студенти в такива области като компютърна грамотност, мениджмънт и счетоводство.

партньори. Към 2004 г. във всяка от тези страни по програмите за преквалификация са преминали по 20 000 офицери. Албания, Бивша югославска република Македония*, както и Сърбия и Черна гора изучават възможностите за сътрудничество с НАТО в тази област. Освен това НАТО оказва подкрепа в работата по преквалификация на военни кадри в Русия и Украйна.

Конверсия на военните бази

По инициативата на НАТО за конверсия на военните обекти в Югоизточна Европа екип от негови специалисти осигурява на държавните власти консултативно-методическа помощ по въпросите за ефективна конверсия на военните бази в граждански обекти. Тези инициативи целят да насърчат регионалното сътрудничество и обмяната на информация между страните, работещи в това направление, сред които са няколко партньори две нови страни-членки на НАТО: Албания, България, Хърватска, Молдова, Румъния, Сърбия и Черна гора, както и Бивша югославска република Македония*.

Няколко пилотни проекта служат за разработване на стратегически подходи за закриване на военните бази и реконструкция на военните обекти. Ключовите приоритети са осигуряване на чиста околна среда и ускорено разкриване на работни места, както и диверсифициране на местната икономика в областите, където военните бази играят ролята на основен работодател. Например няколко военни бази

бяха преустроени за жилищни нужди, учебни комплекси, медицински центрове, затвори, паркове и природни резервати.

Унищожаване на мини, муниципи и оръжие

Доверителният фонд по ПЗМ (виж карето на стр. 28) оказва помощ на партньорските страни за безопасно унищожаване на излишните запаси от противопехотни мини, боеприпаси, както и ликвидиране на малките оръжия и леки въоръжения. Програмите се разработват според потребностите на отделните страни предвид безопасното унищожаване, без вреда за околната среда и в съответствие с международните норми. С цел намаляване на разходите по проектите, за реализирането им, когато това е възможно, се привличат местни ресурси и средства. При това в процеса на унищожаване на оръжейните излишъци местните екипи се обучават, което спомага за създаване на работни места и придобиване на нови умения.

Към началото на 2005 г., благодарение на такива проекти, в Албания бяха успешно унищожени 1,6 милиона противопехотни мини, в Молдова – 12 000 фугасни мини и 7000 тона боеприпаси и ракетно гориво, в Украйна – 400 000 противопехотни мини; 1200 фугасни мини са ликвидирани в Таджикистан, а в Грузия са демонтирани над 300 ракети. Бъдещите проекти по разоръжаване обхващат Албания, Азербайджан, Беларус, Сърбия и Черна гора, Украйна.

ДОВЕРИТЕЛЕН ФОНД ПО ПАРТНЬОРСТВО ЗА МИР

Регламентът на Доверителния фонд по ПЗМ, основан през септември 2000 г., първоначално бе разработен като механизъм за субсидиране на партньорските страни за безопасно унищожаване на излишъците от противопехотни мини. По този начин се поддържаха страните, подписали конвенцията от Отава за забрана на употребата, създаването на запаси и производството на противопехотни мини и тяхното унищожаване.

След няколко успешни проекта по унищожаване на мините фондът разшири своята дейност и включи в нея и други проекти по демилитаризиране, целящи унищожаването на боеприпаси, малки оръжия и леки въоръжения. Сравнително отскоро дейността на фонда обхваща и финансирането на партньорските страни в дейността им по преодоляване на последиците от отбранителната реформа посредством такива инициативи като преквалификация на военнослужещите и конверсия на военните бази. Доверителен фонд може да бъде създаден и за държавите от Средиземноморския диалог.

По линия на фонда членовете на НАТО работят с отделните държави по разработването и реализирането на специфични проекти. Във всеки отделен случай НАТО или страната-партньор поема инициативата за спонсориране и разработка на проектопредложение и посочва потенциалните инвеститори. Очаква се, страната-партньор, за която е предназначен проектът, да взема активно участие в цялостната работа и по възможност да осигурява максимална финансова подкрепа на проекта. Специалистите от НАТО осигуряват ръководство и методическа помощ.

Членовете на НАТО и партньорите осъществяват финансирането на доброволни начала. Могат да се правят вноски във вид на оборудване или по друг начин. Често Агенцията на НАТО по поддръжката и снабдяването в Люксембург се явява изпълнител на проектите и отговаря за тяхното техническо и финансово реализиране.

*Повече информация на адрес:
www.nato.int/pfp/trust-fund.htm*

Унищожаване на стари ракети

По проект на Доверителния фонд по ПЗМ в началото на 2005 г. в Грузия бяха безопасно унищожени около 300 стари зенитни ракети. Ракетите, разположени в базите Поничала и Чаладид, бяха демонтирани, а бойните глави свалени, превозени на друг полигон и взривени под контрол.

Изпълнението на проекта значително повиши сигурността в района, където те се съхраняваха, и предотврати замърсяването на околната среда, което можеше да бъде причинено.

Готовност за реагиране при бедствия

Катастрофи, техногенни или природни, се случват по всяко време, и всяка страна може да се сблъска с необходимостта от ликвидирането на последиците от тях. Крупните аварии на граждански обекти също представляват потенциална заплаха за сигурността и стабилността. Разбира се, всяка страна носи отговорност за преодоляване на последиците от бедствия, възникнали на нейна територия, и поема грижите по отношение на жертвите и пострадалите. Масштабите и продължителността на извънредната ситуация обаче могат да надвишават възможностите на засегнатата страна, а последиците да излязат извън нейните граници. Международното сътрудничество при бедствени ситуации има извънредно важно значение, тъй като повишава възможността за адекватно реагиране в такива случаи.

От години страните от НАТО осъществяват сътрудничество за подготовка и реагиране при извънредни ситуации или, по дефиницията на НАТО, в "гражданското планиране за извънредни ситуации". През 90-те години към сътрудничеството бяха привлечени и партньорските страни, и то се превърна в най-големия невоенен компонент от дейностите по линия на Партньорство за мир. По предложение на Русия през 1998 г. бе основан Евроатлантически координационен център за реагиране при бедствия (EADRCC), който координира взаимодействието между страните на ЕАСП при овладяване на извънредни ситуации в евроатлантическата зона.

> Сътрудници от организацията Червен полумесец на полеви учения по програмата Партньорство за мир.

Създаване на ефективна координация

Ефективното реагиране при бедствени ситуации предполага координацията на транспортни средства, медицински сили и средства, комуникации, аварийно-спасителни мероприятия и други граждански ресурси. Всички страни разработват и приемат национални планове за действия при извънредни ситуации. Обаче по своята природа някои катастрофи носят потенциално трансграничен характер, и затова международната помощ, сътрудничеството и планирането на интернационално ниво са жизнено важни за тяхното ефективно преодоляване.

Сътрудничеството между НАТО и партньорските страни по въпросите на гражданското планиране при извънредни ситуации включва такива дейности като теоретични и практически семинари, учения и учебни курсове, в които участват цивилни и военни, представляващи различни длъжностни нива на местните, регионалните и националните държавни органи за управление. Други международни организации като Бюрото за координиране на хуманитарните дейности на ООН и Върховния комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), Международната агенция за атомна енергия и Европейския съюз също оказват значителна помощ, както и редица неправителствени организации за подпомагане при бедствия.

Благодарение на разработените планове за ликвидиране на последиците при извънредни ситуации, определящи реда на действие и необходимото оборудване, както и провеждането на съвместни учения и обучение, НАТО и партньорските страни са в състояние ефективно да координират помощта чрез EADRCC за реагиране при стихийни бедствия. Такива бяха наводненията в Албания, Азербайджан, Чешката република, Унгария, Румъния и Украйна; земетресенията в Турция; горските пожари в Бивша югославска република Македония* и Португалия; екстремалните атмосферни условия в Молдова и Украйна.

Помощ при наводнения

През последното столетие Западна Украйна е претърпяла 13 значителни наводнения. НАТО и партньорските страни помогнаха на Украйна да преодолее последиците от сериозните наводнения през 1995, 1998 и 2001 години.

След като през 1997 г. бе сключен меморандум за разбирателство по планиране на гражданската защита при извънредни ситуации и готовността за реагиране при бедствия, Украйна получи непосредствена помощ по крупна програма за сътрудничество в тази област. Западна Украйна е предразположена към големи наводнения, и основната задача бе да се помогне на страната за по-добра подготовка при такива стихийни бедствия и по-ефективно преодоляване на техните последици. Ученията, проведени през септември 2000 г. по линия на ПЗМ и включващи Задкарпатската област на Украйна, помогнаха да се направи оценка на спасителните действия като въздушно разузнаване, евакуация на пострадалите и монтаж на оборудване за пречистване на водите. Освен това през 2002 г. бе

завършен пилотен проект, по който повече от 40 специалисти по ликвидиране на последиците от наводнения и извънредни ситуации от дванайсет страни разработиха практически методики за ефективно оповестяване при наводнения и комплекс от мероприятия за ликвидиране на последиците в района на басейна на река Тиса.

ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКИ КООРДИНАЦИОНЕН ЦЕНТЪР ЗА РЕАГИРАНЕ ПРИ БЕДСТВИЯ

Евроатлантическия координационен център за реагиране при бедствия (EADRCC) бе учреден през юни 1998 г. Той работи денонощно и като централен пункт за събиране и предаване на информация координира действията на съюзниците и партньорите при бедствени ситуации в евроатлантическата зона. Центърът също така провежда крупни учения по гражданска защита в близки до реалните условия на природни или причинени от човека бедствия, както и мероприятия по ликвидиране на последиците от терористични актове с използване на химични, биологични и радиологични вещества.

Центърът работи в тясно взаимодействие с водещите международни служби за ликвидиране на последиците от бедствия – Бюрото за координиране на хуманитарните дейности на ООН и

Организацията за забрана на химическото оръжие, както и с други организации.

Страните се насърчават да сключват двустранни или многостранни спогодби за регулиране на визовия режим, реда за пресичане на границите, транзитни съглашения, митническа и паспортна проверки. Тези мерки премахват бюрократичните бариери при разгръщането на пунктове и екипи за оказване на помощ в бедствените зони. Беше договорено създаването на Евроатлантическо формирование за реагиране при бедствия, в състава на което влизат национални екипи за бързо реагиране при възникване на извънредни ситуации.

*Повече информация на адрес:
www.nato.int/eadrcc/home.htm*

Помощ за бежанците

Първоначално EADRCC бе създаден за борба с природни и техногенни бедствия, аварии и катастрофи, но през 1998 г. по време на хуманитарната криза във и около Косово, предизвикала международна загриженост, той от самото начало бе натоварен да подпомага организирането на помощ за бежанците. Към края на годината в резултат на въоръжен конфликт между сръбските военни и полицейски сили, от една страна, и въоръжените формирования на косовските албанци, от друга, загинаха много етнически албанци и повече от 300 000 души бяха принудени да напуснат домовете си.

EADRCC започна да действа веднага след своето създаване в началото на юни 1998 г., когато ВКБООН поиска от него помощ за транспортиране на 165 тона спешна хуманитарна помощ за бежанците в Албания. През следващите няколко месеца, когато кризата се разрасна, между EADRCC и ВКБООН се изгради ефективно сътрудничество. Освен това сътрудници на EADRCC бяха командирани в региона, за да придобият по-добра представа за ситуацията. Натрупаният опит помогна за увеличаването и разширяването на помощта по време на ескалацията на кризата през пролетта на 1999 г., когато съюзниците предприеха въздушни удари, а сръбските военни сили започнаха принудително изселване на стотици хиляди етнически албанци.

Центърът изпълняваше ролята на координиращо звено за обмен на информация между страните от ЕАПС и помагаше да се координират действията при оказване на исканата помощ. Бяха изпратени медикаменти и медицинско оборудване, телекомуникационно оборудване, облекло и обувки, както и палатки за над 20 000 души. EADRCC разпределяше и помощта, идваща от държави, които не са партньори, като например Израел, който осигури напълно окомплектована с персонал и оборудване полева болница, или Обединените арабски емирства, които помогнаха за ремонта на летището в Кукеш, североизточна Албания.

> Евроатлантическият координационен център за реагиране при бедствия оказваше съдействие при провеждането на операции за подпомагане на бежанците по време на кризата в Косово.

За транспортиране и разпределяне на хуманитарната помощ бяха осигурени самолети, хеликоптери, екипи за извършване на карго-операции и логистична поддръжка. Освен това EADRCC изигра значителна роля за координиране на най-важните рейсове с хуманитарна помощ, като осигури взаимодействие между основните авиодиспечерски служби, участващи в управлението на въздушния трафик, привличайки техните специалисти за разработка на съответните процедури в помощ на Координационната група на ООН за въздушни превози.

EADRCC действаше и като посредник между другите органи и организации на НАТО и извън него, като от името на двете държави, най-засегнати от кризата – Албания и Бивша югославска република Македония*, ясно формулираше и обясняваше проблемите, предизвикващи тяхната особена загриженост. Един от тези проблеми бе спешната необходимост от евакуация на хора в трети страни, тоест създаване на безопасен хуманитарен “коридор” при усилването на вълната от бежанци.

Подготовка за терористични нападения

Събитията от 11 септември 2001 г. нагледно демонстрираха неотложната необходимост от сътрудничество в подготовката за отразяване на евентуални терористични нападения с използване на химични, биологични, радиологични и ядрени (СБРН) оръжия срещу гражданското население. Партньорският план за действие срещу тероризма (виж стр. 15) определя методиката за разпространение на съответната информация и участие в гражданското планиране при извънредни ситуации с цел анализиране на заплахите и намаляване на цивилните жертви при терористични нападения и използване на оръжия за масово унищожение.

Планът за действие в областта на планирането на гражданската защита при извънредни ситуации е приет в помощ на националните служби за гражданска защита за повишаване на тяхната готовност към евентуални терористични нападения с използване на СБРН-оръжия. НАТО и партньорските страни са разработили списък на националните способности за гражданска защита, които ще се използват при подобно нападение, и този списък непрекъснато се актуализира. Тези средства обхващат всички аспекти – от всевъзможните видове медицинска помощ до дозиметричен контрол, лаборатории за идентифициране и възможности за въздушна евакуация. Предвиден е

достатъчно голям резерв от запаси. За осигуряване на своевременното доставяне на помощ при извънредна ситуация се облекчава редът за преминаване през границите.

Разработени са задължителни стандарти за обучение, планиране и оборудване. По линия на Партньорство за мир редовно се провеждат полеви учения с цел съответните сили и структури на страните максимално да повишат ефективността на съвместната си работа при отразяване на терористично нападение и овладяване на последиците му. Особено важно е повишаването на оперативната съвместимост на различните екипи, които отговарят за оказването на първа медицинска помощ, провеждането на дегазация и обеззаразяване. Другият основен въпрос, който се анализира, е определянето на най-добрите начини за оповестяване на населението в подобни стресови извънредни ситуации.

Учение “мръсна бомба”

През октомври 2003 г. в Питещ, Румъния (по това време все още страна-партньор), се проведе учение, моделиращо международните действия в отговор на терористично нападение с използването на “мръсна бомба” (взривно устройство с разпръскване на радиоактивен материал). В него взеха участие 1300 румънски войници и граждански служители и 350 участници от други страни.

Сигурност, наука и защита на околната среда

Учени и специалисти от НАТО и партньорските страни работят непрекъснато по две специални програми на НАТО по проблеми, които предизвикват всеобща загриженост. Сътрудничеството между учените е обикновено явление и е основа за научния прогрес. Създадените групи изпълняват и политическа задача. Благодарение на тях расте разбирателството и доверието между общностите с различни култури и традиции.

Програмата “Сигурност чрез наука”, лансирана от Научния комитет на НАТО, цели да допринесе за сигурността, стабилността и солидарността между страните посредством използването на науката за решаване на проблемите. Тя допринася за подобряване на сътрудничеството и научните контакти и увеличава научния потенциал на НАТО, страните-партньори и страните от Средиземноморския диалог. Чрез програмата “Сигурност чрез наука” се субсидират съвместни изследвания по темите, свързани със защитата срещу тероризма или други заплахи за сигурността. Другото направление е насърчаване на съвместното използване и трансфер на технологии в страните-партньори предвид техните конкретни приоритети.

Програмата на Комитета по предизвикателствата пред съвременното общество (CCMS) решава проблеми, свързани с науката и защитата на околната среда. Тя обединява националните агенции за организиране на краткосрочно и дългосрочно сътрудничество по проучванията в тези области. Това е уникален форум за разпространение на технически, научни и политически знания и опит във връзка със социалните въпроси и защитата на околната среда между страните от НАТО и партньорските страни и в двете сфери – гражданската и военната. Програмата е ориентирана към ключовите въпроси на сигурността.

Използване на науката за сигурност

Защита срещу тероризма

Борбата срещу тероризма стана основен приоритет както за съюзниците, така и за партньорите. НАТО подкрепя научните изследвания, насочени към разработване на ефективни методи за откриване на химични, биологични, радиологични и ядрени оръжия и вещества и защитни средства срещу тях. Алиансът оказва съдействие и за проучвания, насочени към повишаване на безопасността при унищожаване на такива оръжия, обеззаразяване и медицинска помощ, включително химически технологии и ваксини.

Бяха организирани теоретични и практически семинари, на които учените заедно разглеждаха такива въпроси, като подобряване на защитата на жизненоважни инфраструктурни обекти (енергетични, комуникационни, транспортни и животно-поддържащи); защита против еко-тероризма и кибертероризма; повишаване на граничната сигурност; борба с незаконния трафик; разработване на по-ефективни средства за откриване на взривни вещества.

Също така, предвид разработването на политически препоръки, бе анализиран такъв широк кръг от въпроси като корените на тероризма, социалните и психологични последици от тероризма и методите за повишаване на защитата на населението при терористични заплахи.

Мерки за противодействие срещу други заплахи за сигурността

Има и други, макар и по-слабо изявени, източници на заплахи за сигурността и стабилността, които могат да предизвикат регионални или трансгранични разногласия: например недостигът на невъзобновяеми ресурси и деградиране на

околната среда – изтощаване и ерозиране на почвите или замърсяване на трансграничните водни пътища. Решението на тези проблеми често изисква не само научно ноу-хау, но и многостранни действия. Разбирайки тази необходимост, НАТО финансира проекти и изследвания, които ускоряват прилагането на най-добрата научна практика и в които участват най-заинтересованите държави.

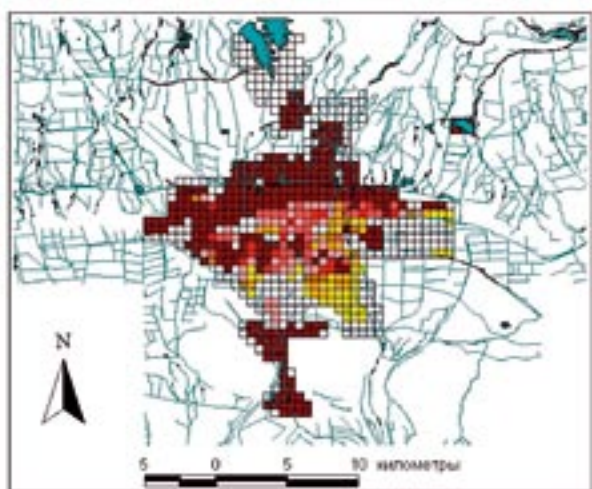
Светът би бил по-безопасен, ако човечеството би могло да прогнозира стихийните бедствия, да намали тяхното разрушително въздействие или, още по-добре, да се предпази от тях. Тази научна сфера представлява изключителен интерес за много партньори. Под егидата на НАТО са осъществени множество проекти, насочени към намаляване на разрушителното въздействие на земетресенията – човешките жертви, материалните щети, социалните и икономическите загуби. Такива проекти служат за откриване на начини за подобряване на сеизмичната устойчивост на съоръженията или, например, за събиране на данни за сеизмологични и геодезични характеристики на даден регион с цел разработване на сеизмични карти, помагачи на градостроителите да определят какъв тип сгради са подходящи за различните места. Също така се насърчават проекти за разработване на системи за по-ефективно ранно оповестяване и системи за борба с наводненията.

ОКОЛНА СРЕДА И СИГУРНОСТ

Трансграничният характер на проблемите на околната среда подтикна международната общност активно да инициира проекти, свързани с околната среда не само от гледна точка на бъдещето социално и икономическо развитие, но и за създаване на условия за сигурност и стабилност. Именно такива проекти се разработват по програмата на Комитета по предизвикателствата пред съвременното общество (CCMS) и програмата “Сигурност чрез наука”.

Съществена стъпка към по-добро обвързване на въпросите за защита на околната среда, от една страна, и сигурността и стабилността – от друга, бе предприета през 2002 г., когато Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа, Програмата на ООН за околната среда и програмата на ООН за развитие бяха обединени в инициативата “Околна среда и сигурност” (ENVSEC). Инициативата е насочена към решаване на проблемите на такива уязвими от тази гледна точка региони като Балканите, Кавказ и Централна Азия.

Понеже програмата “Сигурност чрез наука” и програмата на Комитета по предизвикателствата пред съвременното общество (CCMS) са насочени към повишаване на сигурността чрез научно и екологично сътрудничество с партньорските страни в тези региони, те участват в инициативата ENVSEC. Дейностите се координират, обменят се научни знания, а резултатите от проучванията се предават на съответните регионални власти, което значително засилва влиянието на тяхната дейност.

Сеизмологични разрушения на всички типове жилищни сгради в Бишкек

Помощ при земетресения

Земетресенията представляват значителна заплаха за гъсто населените централноазиатски райони. По проект, спонсориран от НАТО, турските сеизмолози помагат на колегите си от Узбекистан и Киргизката република да изготвят сеизмологични карти на

техните столици Ташкент и Бишкек, намиращи се в сеизмично опасна зона. Картите ще служат като инструмент при градоустройството и укрепването на съществуващите постройки.

Съвременното общество разчита на наличието на безопасни хранителни продукти или поне на надеждна информация, че тяхното наличие е гарантирано. Това също са ключови области за бъдещите изследвания по въпросите за осигуряване на повече гаранции за обществена сигурност.

Връзка между хората

За да вървят в крак с най-новите разработки и проучвания, учените трябва да имат достъп до информация. Обаче все още не всички научни и академични общности са в състояние да се възползват от съвременните информационни технологии или възможностите на Интернет, за да се сдобият с нужната информация. Освен това общоизвестно е, че липсата на монопол върху информацията е залог за демокрация и процъфтяване на гражданското общество.

За да промени коренно тази ситуация, НАТО чрез своята гражданска научна програма субсидира изграждането на инфраструктури за връзка с Интернет на голяма част от научно-изследователските и образователни институции в партньорските страни.

Бяха създадени регионални мрежи за достъп до Интернет за академичните общности в източните региони на Русия и в Украйна. Изградени бяха и национални мрежи в Молдова, Румъния и Бивша югославска република Македония*. Проектът “Виртуален път на коприната” е най-крупният и амбициозен проект на НАТО в тази област, който осигурява сателитна интернет-връзка за академичните и научните общности от Южен Кавказ и Централна Азия.

Виртуалният път на коприната

Проектът “Виртуален път на коприната” бе лансиран през октомври 2001 г. Той е наречен в чест на Големия път на коприната,

по който между Европа и Далечния Изток са се обменяли стоки, знания и идеи. Този проект осигурява достъп до Интернет на академичните и научни среди от осем южнокавказки и централноазиатски страни-партньори: Армения, Азербайджан, Грузия, Казахстан, Киргизка република, Таджикистан, Тюркмениа и Узбекистан, а през 2004 г. мрежата покри и Афганистан.

Сега посредством рентабилни и най-съвременни сателитни технологии научните и академичните работници от страните-участнички разполагат с общ сателитен канал за връзка с Интернет. Субсидията на НАТО осигури честотна лента за сателитен канал и десет сателитни антени. Други спонсори на проекта направиха същото. За период от четири години инвестициите възлязоха на 3,5 милиона щатски долара. Това е най-мощният досега проект за граждански научни програми, спонсориран от НАТО.

Истинска евроатлантическа култура в областта на сигурността

Идеята на Алианса за партньорство се оказва изключително плодотворна за промяната на стратегическите условия в евроатлантическата зона. Насърчавайки политическия диалог и изграждането на военна оперативна съвместимост, партньорството спомогна за създаването на истинска евроатлантическа култура в областта на сигурността – твърда решимост за взаимодействие по най-важните предизвикателства за сигурността във и извън евроатлантическата общност.

Благодарение на практическото сътрудничество по подготовката за съвместна работа между въоръжените сили на съюзниците и партньорите, войници от натовските и партньорските страни служат рамо до рамо на Балканите и в Афганистан. Програмата за партньорство определя рамката за съвместни действия по предотвратяване на заплахата от тероризма и разпространението на оръжия за масово унищожение.

Насърчавайки отбранителните реформи в партньорските държави, партньорството допринася и за демократичните промени, както и за изграждане на съвременни, ефективни и отговорни пред демократичното общество въоръжени сили и други отбранителни институции. Освен това то помага на държавите да се справят с последиците от тези реформи.

Гражданите на натовските и партньорските страни имат непосредствена практическа полза от сътрудничеството в много области, включително гражданската защита при извънредни ситуации, сферите на науката и защитата на околната среда.

Благодарение на партньорството вече десет страни поеха отговорност като членки на НАТО, а вратите на Алианса остават отворени и за нови попълнения. Партньорството предоставя уникална възможност и на западноевропейските необвързани страни да участват в изграждането на

евроатлантическата сигурност, без да правят компромиси с принципите на своята външна политика и политика на сигурност.

Предизвикателствата пред евроатлантическата сигурност се променят. Заплахите нарастват, включително терористичните и тези от банкрутиралите държави. Те се подхранват от вътрешни и външни източници и имат транснационална природа. Докато в стратегически важния балкански регион заплахите за стабилността си остават, събитията в Афганистан сочат, че нови заплахи за нашата обща сигурност идват от периферията на евроатлантическата зона. В тази среда международната стабилност и сигурност изключително много ще зависят както от успеха на вътрешните реформи, така и от разширяването на международното сътрудничество. Ефективното сътрудничество в сферата на сигурността е невъзможно без цялостна демократизация на основните доктрини и институции. В това отношение евроатлантическото партньорство играе първостепенна роля.

Съюзническите и партньорските държави заедно развиват своите военни способности, за да могат колективно да посрещнат общите предизвикателства, изграждайки условия за сигурност за бъдещите поколения на основата на взаимно разбирателство и сътрудничество.

“Сега, когато отбелязваме десетата годишнина, един поглед назад свидетелства за успехите. Евроатлантическото партньорство бе катализатор на вътрешните преобразования и на едно международно сътрудничество в областта на сигурността, които в исторически план са безпрецедентни по своя мащаб. НАТО винаги се е намирал в центъра на този напредък. А Партньорството зае централно място в дейността на НАТО.

То служи на съюзниците. То служи на партньорите.

То служи на демокрацията и мира”.

Генералният секретар на НАТО Яп де Хооп Схефер отбелязва 10-годишния юбилей на програмата Партньорство за мир в речта си на заседанието на Евроатлантическия съвет за партньорство на 14 януари 2004 г.

NATO Public Diplomacy Division / Division Diplomatie publique de l'OTAN
1110 Brussels, Belgium / 1110 Bruxelles, Belgique

Web site : www.nato.int

Site web : www.otan.nato.int

E-mail / Courriel : natodoc@hq.nato.int

© NATO / OTAN 2005

Предвижда се брошурата да бъде издадена на всички езици на страните-членки на НАТО и страните-партньори.

Проверете на: www.nato.int/docu/pub-form.htm

или в отдела за разпространение:

NATO Public Diplomacy Division – Distribution Unit
Division Diplomatie publique de l'OTAN – Unité de diffusion
1110 Brussels, Belgium / 1110 Bruxelles, Belgique

Tel : +32 2 707 5009

Fax : +32 2 707 1252

E-mail / Courriel : distribution@hq.nato.int